

I. N. 7.

DISPUTATIO THEOLOGICA, IV.
DE VERITATE

RELIGIONIS
ΓΝΗΣΙΩΣ CHRISTIANÆ.

Tanquam medii,

Τὸ τέλος τῆς Πίστεως, σωτηρίαν ψυχῶν,
Consequendi, 1. Pet. 1: 9.

Consensu & approbatione,

ADMODUM REVERENDÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ

In Regiâ Academiâ Aboënsi,

PRÆSIDE,

M. ANDREA B. Hasselqvist / Calm.

S. S. Theologiæ Professore Extraordinario, & Ecclef.
Svecanæ Aboënsis Ecclesiaste,

RESPONDENTE,

HENRICO ANDREÆ Hasselqvist /

Publico Examini, pie & modeste submissa,

In Auditorio Maximo,

Ad diem 20. Decembris Anni Christiani

M. DC. LXXXIX.

2. Cor. 13. 8.

Οὐ δυνάμεθα τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.

ABOÆ, IMPR: APUD JOHAN: LAURENTII WALLIUM, A.T.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC
DOMINO,

DN. JOHANNI
GEZELIO Joh. F.

S. S. Theol. Doctōri celeberrimo, ut hactenus Narvensi Superintendenti Amplissimo, ita jam Diececeseos Aboënsis, à Sacra Regia Majestate Clementissime constituto Episcopo eminentissimo, Academiæq; hujus Pro-Cancellario permagnifico, Promotori ut indubitatissimo, ita Evergetæ ac Patrono, quovis humanitatis officio, pietatis cultu, ac filiali observantiâ, maxime devenerando, suspiciendo, amando,

*Academicum hocce exercitium meq. totum, cum
omnicujusvis felicitatis prosperitatis appreci-
catione, dico dedicoq.*

Reverendisſime Domine EPISCOPE!

Auro quid melius? jaspis, quid jaspide? virtus,
Quid virtute? Deus, quid Deitate? nihil.

Hic diſticho duo, auro & jaspide pretioſiora, virtus &
Deus extolluntur, quâ hemiſphærii inferioris, quo ſu-
periores res comprehenduntur. Virtus verum Munda-
rum eminentiſſima (ſuos ſeclatōres, Sapientia cultores,
Græci τῆς Φιλίας τῆς σοφίας διſſitatos, nominis immortalitati ſola
conſecrans) habitus eſt animi, recta rationi conſentaneus, ornatuſq;
hominibus inſignis; ipſâ enim nihil formoſius, nihil pulchrius, nihil
amabilius, hæc cunctâ ditata, præmium ut manet optimum, ſic
cui adeſt, omnia adſunt bona. Hinc ab ἀρετῇ Donatus artem de-
duxit, quæ ſtudium vocatur ſeu induſtria, cum prudentiâ aliquid
agendi & efficiendi conjuncta, ut ſcilicet Chriſtianus Philoſophiæ ſtu-
dioſus, in literis, τῇ ἀρετῇ melius poſſit ἀπεſτεῖν. Deus autem, non
ſolum ſeipſum, verum etiam τὰ ἴα θεῶν, Myſteria fidei, ac Res Di-
vinas, quibus vera Religio Εὐνοίας Chriſtiana innititur, nobis ele-
mentiſſime revelavit, nec tamen inferioribus contrariantur, ſed a-
mico nexu forum ſolæ, myſteriiſ ſacris in foro poli ſubjugatur, cum
unum autorem Deum agnoſcant. Duo præterea ſunt hominum ge-
nera, quibus ſtudia Linguarum & Artium ſordent, ſed ruſticitatem
& barbariem ſibi laudi ducunt; Anabaptiſta nimirum & Enthufia-
ſta, cum Monachis Franciſcanis ignorantie fratribus, ſtudia Philo-
ſophica promiſcue omnia, Academiæ ſcolarūq; contemnentes. Hiſ
familiaris fuit Papa, Paulus II. (teſte Platina) exercitii humani-
tatis tantus oſor, ut cum Titulos Academicos Doctōrum, & Magiſtri
ſuperbi animi ſigna vocârit, tum horum ſtudioſos hæreticos omnes
apelârît: comodo & ceteri veritatis roſores, exemplo ſit Andreas Boden-
ſtein Caroloſtadius Doctōr, hiſ literis Alphabeti A.B.C.D. nomen
ſuum ſignificare ſolitus, fratre Gabriele Monacho Auguſti: & Thoma
Moro, Ludimoderatore, ſociū, Scholam Wittebergenſem clauſam
impubi atati prohibebat, hiſ nihil opus eſſe, ſed inſtinctu Spir. S. do-
ctos fieri, ac fratres vocari omnes debere putans, Ideo doctōratus Ti-
tulo,

culo sibi deflorato, officioꝝ publico relicto, Scwensfeldianis ac claudis visionariis sese adjunxit; Noluit quoq; ulterius haberi: Dom: Doctor, verum du Bruder Anders! libros suos ac Biblia ipsa hebræa, cum omni supellestile, instar Propole postquam vendidisset: assumpto denique habitu rustico, colonum egit, lignaq; fissa Wittebergam venalia vexit. Hi sanè peiores sunt Ethnicis, qui ramen Minerva castris semper interesse conati sunt. Tempus enim non perdunt, bonis literis qui invigilant, verum animum suum excolunt, ac vitam degunt suaviori in ignorantia suâ obbrutescentibus. Quare nec subit me verecundia, juxta Nobilissimum Medicinæ Studium, in rebus Theologicis etiam ingenium exercendi, cujus disciplina documentum precipuum, VESTRAM REVERENDISSIMAM DIGNITATEM invenio, artium liberalium maxime amantem, Deo & virtuti supremè dedicam, Deoque duce, comite virtute palmam consecutam, in monte virtutis quâ coronantur Musæ, hanc veneramur omnes. Sit lata itaq; dies, quâ nobis facta est redux! Sint sibi, suisq; charissimis mitia fata! sit in Amplissimo munere Episcopali, semper vernans, semper frondens, semper alacris, semper sui similis, ob perpetua Spir. S. fluentia, quæ & in Vestram Reverendissimam dignitatem, largissima derivet sancta Trinitas! ut sentiant omnes literarum cives, inter quos & ego Paternam vestram promotionem, à Rev. Vest. Dig. quam sperant filialiter expecto. *VIVAT* interea Rev. Vest. Dign. Musis dicata pæbi in emolumentum, studiorum incrementum! *VIVAT* sibi ac Celeberrimæ Familiæ GEZELIANÆ singulare solatium, Reipublicæ Recti Regula documentum! *VIVAT* deniq; Poli Beati in æternum gaudium, complementum!

Sic vovet, precatur

Vestræ Reverendissimæ Dignitatis

Devotissimus cultor
HENRICUS A. Haselqvist.

THESIS X.

Veritas Religionis est, congruentia cum Revelatione verbo Dei scripto comprehensâ, intellectui Divino conformi.

1. Ratio formalis hujus affectionis partim est *immediata*, inferens congruentiam cum verbo Dei revelato, quod est verissimum & ipsa veritas, Psalm: 119: 43. 86. 142. 160. Joh: 17: 17. 19. partim *mediata*, mediante nempe revelatione verbi Dei, quæ habet conformitatem cum intellectu Divino, tanquam primo vero, mentem suam nobis manifestante, 1. Cor: 2: 7. 9. 10. Innititur ergo veritas Religionis *ἡ ἀληθεία* Christianæ, verbo Dei *θεοπνευσία* seu *θεοπνευσία* & divinæ inspirationi; *Quæ est conceptus divini intellectus, de Mysterijs divinis & salute nostrâ, ab eterno formatus, & in tempore revelatus, atq; scripture in sacris literis nobis communicatus, ad Dei gloriam, salutaremq; nostram informationem.* 1. Cor: 2: 10. 11. 12: 13. 16. 2. Tim: 3: 16. Matth. 11: 25. 26. 27. ut ergo sacræ scripturæ, quæ dat ei esse & eam constituit ut sit verbum Dei, & à quavis alia scriptura, à quovis alio verbo, eandemq; distingvit, forma interna sit sensus scripturæ *θεοπνευσία*, seu ipsa *θεοπνευσία*, divina inspiratio, nobis in sacris literis revelata & communicata: Ita quoq; ipsa Religio ab hocce immoto principio, cui firmiter est innixa, dependens, est id quod est, propter internam suam hancce formam, nempe congruentiam & exactam conformitatem, cum divinitus inspiratâ revelatione, verbo Dei scripto comprehensâ. Quod ejus esse essentiale constituit, ut ob hanc formam, sit christiana, sit vera, eandemq; ab omni alia religione, hacce forma, hocce principio, destituta, distingvit, ut spuria, falsâ atq; superstitiosa.

2. Hacce itaq; forma, in *oppositione generalissimâ*, vera Religio distingvitur à falsa, in *oppositione generali*, christiana

na ab Ethnica, in *oppositione Speciali*, Lutherana à quavis in ipso sinu Ecclesiæ corrupta religione. Et sunt ita synonyma, Religio vera, Christiana, Lutherana, ob conformitatem cum verbi Dei veritate.

3. Religionem vero nostram Lutheranam, inquit beatissima memoria, ac celebratissima recordationis, Dn. Doct. Calovius, Syst. LL.CC. Tom. 1. p. 98. esse unicè veram illam, ac salvificam christianam Religionem, ab his zotizolous demonstrat Dn. D. Walther. in præf. Spong. Mosaic. Quod (1) Scriptura sacra congruat. (2) Gloria Dei, & (3) consolationi vivifica ac saluti hominum inserviat: quibus adijciunt alij, quod (4) vera pietatis studium efficacissime urgeat ac sincere proponat. Prius generale est: Posteriora specialia sunt ac primum supponunt. Quum glorificandus Deus, tranquillanda conscientia, urgenda pietas non sit, nisi juxta Scripturam Sacram, in qua gloriam nominis pacificavit, veros consolationis fontes aperuit, ac normam pietatis præscripsit Deus omnibus, Psal: 147: 19. Rom: 15: 4. 5. 6. Gal: 6. 16. Quæ tria, orationis Dominicæ, prioribus tribus preceationibus, quotidie volumus, ut Religionis veræ propagationem precibus obtineamus, Matth: 6. 9. 10. Cujus Magni Theologi sententiæ, quoq; fermè ad amussim, suffragatur, Index D. Olearii Balduinianus, Clas. 1. Cap. 1. Sect. 2. Memb. 1. §. 9. Ita Religionem describens: Religio vera est, verbo revelato conformis verus de Deo sensus, & verus juxta eandem normam Dei Cultus, cui addictus potest rectè credere, pie vivere, & beatus ex hac vitâ discedere. Hinc eliciuntur quatuor Argumenta, veritatem Religionis nostræ Lutheranæ, ut ynnōis christianæ, confirmantia. Quorum 1. est generale, nempe quod religio debeat verbo Dei revelato, tanquam normatum normæ (a) Congruere; Tria vero sunt Specialia, quod Religio vera docere debeat sibi addictos, (b) rectè credere, pie (c) vivere, (d) beatè ex hac vitâ discedere.

Vera Religio debet, *veritati verbi Dei revelatæ* (a) congruere. Nam sacrae literæ sunt, fundamentum & Principium Religionis: *Spiritus enim Sanctus testatur, quod spiritus sit veritas* 1. *Joh. 5: 6.* hoc est, doctrina Spiritus sit immotæ veritatis, à quo principio Religio nostra, ut principiatum deducta, & cui fundamento ut fundatum innixa, & cui normæ ut normatum conformis, & à qua amussi rectificata, non potest non esse verissima. Fundamentum enim, principium, norma, amussis, Canon, verbum Dei scriptum est infallibilis veritatis, usque quaque verum, indubium, certum immotum, cui innititur *fidei ὑπόστασις* Ebr. 11: 1. *salutis certitudo & conscientie tranquillitas*, Eph. 1. 13. 14. Sacra scriptura est *verbum veritatis*: Psal. 119: 42. 2. Cor. 6. 7. Ephes. 1: 13. Col. 1. 5. Jacob: 1. 18. Imo ipsa veritas, abstracto pro concreto emphatice posito, Joh: 17: 17. 19. Nullum enim mendacium est in veritate. Nunquam veritas sectata est fucum, inquit Arnobius. Cedamus & consentiamus auctoritati sacrae scripturae, quæ nescit falli & fallere, Augustin. Quidquid à Deo docetur, veritas, quicquid præcipitur, bonitas, quicquid promittitur felicitas est, Hugo. Est scriptura optima & justissima scatera, cujus amussis est infallibilis Dei veritas, Aug. Hæc encomia sacrae scripturae, tum ei domestica & propria, tum Communia & extranea abunde & sufficienter, reliquis omissis, commendant ipsius cœlestem veritatem, Religionisq; nostræ Lutheranæ exinde dependentis, ac eidem exacte congruentis, veram puritatem puramq; veritatem. Teste formula concordiaë libros nostros symbolicos continente, simulq; nos docente originem ac efficaciam ipsius verbi veritatis, quod fovet nostra Religio. Gratias agimus Deo, sine intermissione, quoniam, cum accepissetis verbum à nobis Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui & operatur in vobis, qui credidistis; ex 1. Thessal. 2: 13. G 2 Reli-

Religio (b) *docet recte credere*. Ad fidem acquirendam requiruntur duo media, 1. offerens & exhibens, 2. apprehendens; seu à parte Dei & nostri. A parte Dei medium offerens est duplex, *verbum & Sacramenta*; à parte nostri, medium apprehendens bona Dei, est *Fides*. Fidei sunt tres gradus 1. *γνῶσις* seu *notitia*, Gal. 4. 9. Coloss. 1: 9. 10. 2. *κατάληψις*, *adsensus*, Job. 1: 7. 8. c. 17. 8. quæ totam doctrinam de Deo, rebusq; divinis complectitur, 3. *πληροφορία καὶ πεποιθήσις*, *fiducia*, Ephes: 3. 12. quâ homo sibi ea, quæ credit, imprimis autem promissiones gratiæ applicat, illi opponitur *ignorantia*, isti *opinio*, huic *diffidentia* seu *incredulitas*.

Docet Religio vera *γνησίως* Christiana (c) *piè vivere*. *Gratia* namq; Dei salutaris omnibus hominibus est revelata, docetq; nos recusare omnem impietatem, & mundi voluptates, atq; vivere in hoc mundo (attende trifolium Christianum) *piè* (erga Deum) *juste*, (erga proximum) & *caste* (erga nos ipsos) Tit: 2: 11. 12.

Religio vera docet (d) *beate ex hac vita discedere*. *Beati* mortui, qui in Domino h. e. vera fide in dominum Jesum moriuntur amodo: Nam Spiritus dicit quod requiescant ab omni labore suo, & opera eorum comitantur eos, Apocal: 14: 13.

Hæc voti sit summa mei, da (1) credere recte;

Vivere (2) da sancte; da (3) bene Christe mori!

(1) Job. 3: 16. (2) Job. 13. 35. (3) c. 8: 51. Job. 5. 24.

Formula concordiæ sumitur, vel *μεθικῶς*, quoad epitomen undecim articulorum & solidam eorundem declarationem, controversorum inter Theologos August. Confess. addictos; vel *ὀλικῶς*, quando omnes libros symbolicos nostræ Ecclesiæ, in unum volumen congestos, complectitur. Qui libri symbolici satis superque ostendunt Religionis nostræ Lutheranæ, ut *γνησίως* Christianæ, veritatem, eique quod quatuor hæcce *πρωτομάρτυ*

ac κελύεα maximè competant. In exemplum adducam *Catechesin B. Lutheri*, ut librum horum fermè minimum mole, at maximum pondere. Singularem ac exactam habet certè congruentiam cum verbo Dei; imo ipsa ex verbo veritatis est deducta, ut Religionis nostræ *illustre Michtam ac aureolum*, ita simpliciter, ut tamen eruditè, ita breviter ut tamen perspicuè ac dilucidè, ex sanis Israëlitis fontibus sit exhaustum. Ut non immeritò, jam μικροβιβλία, & *etatis infirmioris postilla*, jam totius S. Scripturæ Ἐπιστολή & *compendium*, imo, succus & sanguis, mel & medulla, à doctis passim audiat. Nam continet summam τὴν συνοπεροδότην λόγων copiam & ubertatem, brevi admodum perspicuitate, & perspicuâ brevitate. Tota *Catechesis* agit vel de Dei verbo, vel de hominis servitio Deo debito, unde promoventur fides, Pietas & beatus ex hoc vitæ ergastulo exitus. Verbum Dei est vel generale & invisibile; vel speciale & visibile. Generale & invisibile Dei verbum est (a) lex, & (b) Evangelium, duobus prioribus catechismi capitibus, Decalogo videlicet, & Symbolo Apostolico comprehensa. Speciale verò & visibile Dei verbum sunt sacramenta: (c) Baptismus, & (d) sacra cœna, quartæ & sextæ partis catecheticiæ contenta. Lex (a) non gignit fidem salvificam aut salutem; Idq; non per se, quia est verbum Dei efficax, Ebr. 4: 12. sed per accidens, non vitio legis, sed naturæ nostræ corruptæ, Rom. 7: 14. interim est pedagogus noster ad Christum, Gal. 3: 24. 1. Peccata ostendendo; per legem agnitio peccati, Rom. 3: 20. 2. Peccata cognita accusando, Joh. 5: 44. Ut obturetur omne os, & ὁμολογήσῃ, subditus fiat coram Deo totus mundus, Rom. 3: 19. 20. 3. hominem ob peccata damnando, Deut. 27: 27. Gal. 3: 10. Deus omnia conclusit sub peccatum, (sc. voce legis damnantis) ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Peccatores lex per accidens re-

mittit ad Christum, peccatis agnitis. Hos suscipit gratia Domini nostri Jesu Christi, in (b) *Evangelio* oblata & credentibus applicata, juxta *Symbolum Apostolicum*.

Lex vitæ speculum mala quæ commissa revelat;

Velat at illa suâ morte meus Dominus.

Fidem quoque gignunt & salutem sacramenta, tum (c) *Baptismus*, initiationis, tum (d) *Altaris*, confirmationis sacramentum. Nam sacramenta nihil aliud sunt, quam *epitome Evangelii*, & *promissionum Evangelicarum sigilla*. Correlatum Evangelii & sacramentorum est fides, unicum ὄργανον & instrumentum, à parte nostri, quo bona & dona Dei nobis promissa & exhibita, apprehendimus. Sicut enim Evangelium & sacramenta sunt, organa fidei & salutis à parte Dei; ita fides salvifica est organon salutis ex parte nostri: illa sunt organa *αἰσθητικὰ*, exhibitiva, Hoc verò est ὄργανον *ληπτικόν* apprehensivum, quo Christum, cum omnibus beneficiis suis, in mediis salutis propositum, apprehendimus; & inde oritur *justitia*, fide nobis per meritum Christi imputata, Rom. 3: 23. 24. 25.

Servitium nostrum Deo debitum, consistit vel in cultu invocationis, ad quem pertinet oratio Dominica, preces mensales, matutinæ & vespertinæ; vel in *negotio conversionis*, absolvente 5. Caput catech. vel *officii functionis*, juxta Tabulam œconomicam. Ex quibus præcipuè promovetur pietas. Hinc patet quàm amplum Thesaurum aperit nobis, nostra catechesis, ostendendo nostram Religionem esse præcipuè veram, & *γνησίως* Christianam. *Quæcunq; Religio congruit cum verbo Dei, docet rectè credere, piè vivere, & benè mori*, illa est *γνησίως* Christiana Religio; at Religio Lutherana, congruit cum verbo Dei, docet rectè credere, piè vivere, & beate mori, ergo Religio Lutherana est vera & *γνησίως* Christiana. Unde fluunt sequentia *μείσματα*: πίστε-

Πόρισμα I.

Qui tenet Lutheri Catechesin, non tumet præconceptis opinionibus, sed studet cognitioni veritatis, secundum Pietatem, Tit. 1. v. 1. Cum: in sese pietas virtutes continet omnes.

I: Per veritatem Divus Paulus, hoc in loco, intelligit Christianam Religionem, quæ sola pietatem docet, & κατ' ἐξοχὴν ἀλήθεια, veritas, appellatur, Joh. 8:32. & alibi. Vel cum epitheto: veritas Evangelii, Gal. 2: 5. 14. Cujus veritatis καὶ ἐνσεβειαν fundamenta jecit, qui didicit B. Luth. Catechesin. Hinc sequitur, quod qui habet cognitionem veritatis secundum Pietatem:

I. Non præconceptis opinionibus tumet. In quorum numero sunt Anabaptistæ, Enthusiastæ, Weigiliani, & qui illorum fanaticos furores ac errores ex orco revocârunt, internas revelationes Spiritus Sancti jactitantes, sibi ipsis ut solis habentibus spiritum sanctum imaginantes; ac proinde in schola spiritus S. nomine spiritualium, contumaces ac peritines superbiunt. Verum spiritus bonus non docet proximi contemptum; sed ut nihil fiat per contentionem aut inanem gloriam, sed alij alios humilitate & modestiâ sibi ipsis arbitrentur superiores, Phil. 2: 3. honore alij alios prævenientes, Rom. 12: 10. Nec sapientia spiritus sancti est ἀπειθήs, Pertinax & imperfudibilis, ut fanaticorum erroneis opinionibus insistentium, sed εὐπειθήs 'persudibilis, sicut. lâter σαῖα σιῖα/ Jacob: 3: 17. Ergo judicent ipsi, quo reguntur Phantastico spiritu; nam non est sibi ipsi spiritus sanctus contrarius, sed est spiritus veritatis, Joh. 15: 26.

2. Cœlestem veritatem maximi censet. Nam, ut in omnibus artibus ac disciplinis, melius dari principium non potest, quam quod est ὁμοειδὲς, homogeneum & illi Disciplinæ proprium; ut de rebus medicis e principiis medicinæ,
de ju-

de juris prudentiâ ex regulis juris, de rebus physicis è naturâ, omnium optime doceatur; ita de vera Religione, non aliunde rectius quam ex verbo Dei judicatur. Nemo enim de cultu Deo debito melius testari potest, quam ipse Deus in verbo suo. De quo nemo piorum dubitare debet, Psal. 85: 9. 1. Joh. 5: 6. Disting. 1. inter *libros Canonicos & Apocryphos*. Soli illi sunt fidei nostræ sustentacula & anchoræ, ut loquitur Athanasius; Hi vero non ab omni errore immunes. In libris Apocryphis, etsi invenitur aliqua veritas, tamè propter multa inconvenientia, nulla est Canonica autoritas, inquit Augustinus l. 15. de civ. Dei, c. 23. faciunt libri Apocryphi non ad fidei confirmationem, sed ad fidelium informationem, & fidelem vitæ ædificationem. 2. Disting. inter *scripturam originalem & originatam*, sive *fontes & versiones*; illi principaliter & πρώτως scripta divina sunt, sistentes & conceptus divinos, & verba divina in individuo spectata; hæ δυνάμεις & dependenter. Versiones enim fideles exhibent quidem sensus & conceptus divinos, juxta mentem spiritus sancti, non vero verba divina in individuo spectata, in textu originali. Unde recte D. Dorscheus in Kirchero devio: *Non est despiciendum translationis beneficium, quamvis semper sit suspiciendum originalis lingvæ Præsidium*. Cum itaq; illi sunt Discipuli Christi, qui manent in ejus sermone, Joh. 8: 31. Ergo quoq; omnes opiniones, circa fidem & Religionem, sunt examinandæ ad Sacræ Scripturæ veritatem, tanquam lapidem lydium, Rom. 12: 6. non enim est scriptura ἰδίᾳς ἐπιλύσεως, private interpretationis, sed sancti Dei homines locuti sunt, φερόμενοι ὑπὸ πνεύματι & ἀγνῆ, ducti & moti à Spiritu sancto, 2. Pet. 1. 20. 21. Non ergo ab Autoritate hominum, sed ab ipsâ sacrâ scripturâ ὑποπνεύματι, dependet omnis fidei veritas. Rom. 15: 18. 2. Tim. 3: 16.

3. *Efficaciam* mediorum fidei ac salutis, ratam ac firmam tenet. Catena Anabaptistico-Enthusiastico-Phantastica hæc est: *Dixit Christus, sumite Spiritum Sanctum, Quorumcumq; remiseritis peccata, remissa sunt*, Joh. 20: 23. Sacerdotes Lutherani non habent Spiritum Sanctum, ergo non possunt remittere peccata, nec efficaciter salutis media, verbum & sacramenta, administrare, sed nudum concionantur verbum, nuda dant in sacramentis signa, ergo non petenda ab ipsis absolutio, nec sacramenti Altaris communicatio, sed interna revelationes & Spiritus Sancti illuminationes, cum infusione justitiæ Dei, expectanda.

En delirium diabolicum, Jac. 3: 15. â spiritu malo, sese in Angelum lucis transformante, 2. Cor. 11: 14. profectum! Quasi enervaretur omnis efficacia mediorum Salutis, indignitate Ministri. Nos distingvimus inter id, quod notum est Deo, & hominibus. Non spiritus fanaticus, sed ipse Spiritus Dei scrutatur omnia, imò & profunda Dei, 1. Cor. 2: 10. Scit quid in homine est, Joh. 2: 25. Quod nemini hominum notum, 1. Cor. 2: 11. Ergo sunt impij in Deum cordis scrutatores, qui solus novit quisnam nostrum habet Spiritum Sanctum, nec ne, non verò illi, 1. Sam. 16: 7. Psal. 7: 10. Sunt injuri in Ecclesiæ Ministros, custodientes depositum, per spiritum Sanctum habitantem in nobis, 2. Tim. 1: 14. Reliquorum nævos, non more obtrectatorum, (quos non regit Spiritus Sanctus) Mundo propalare, sed pallio charitatis, quod est cordatorum Spiritus Sancti templorum, obvelare debuissent, 1. Pet. 4: 8. 2. Disting. inter dona Spiritus Sancti sanctificantia & administrantia, pii Sacerdotes habent utraq; impii solum admistrantia, sicut anteap. 12: & 13. dictum. 3. Disting. inter causam principalem mediorum salutis, ipsum Deum, & instrumentalem, Ecclesiæ Ministrum. Ut non Ministerii Ecclesiastici dignitas & efficacia, ita nec verbi Dei & sacramen-

H

torum,

torum, dependet ab indignitate aut dignitate docentis aut administrantis, sed à solâ ordinatione & institutione Dei ordinantis & Autoris. Interim causa Ministerialis non opponenda, sed subordinanda principali, cum effectus æquè de utrâq; licet non æqualiter, prædicetur. *Causa ministerialis in virtute causæ principalis agit, unde non ab illâ, sed ab hac pendet verbi & Sacramentorum veritas & integritas*, Matth. 3: 11. 1. Cor. 3: 6-7. Ad illud Anabaptistarum: *Minister improbus non habet Spiritum Sanctum, ergo non potest beneficia alteri conferre spiritualia*, Disting. 4. inter agens principale & instrumentale. Agens principale non potest alii conferre efficienter & formaliter, quo ipsummet destituitur, sed per agens instrumentale conferri potest, eminenter & virtualiter, quod huic non inest. *Ut eadem est sigilli figura, licet aureo vel ferreo insculpta sit annulo, sic idem Ministerium, sive boni sive mali teneant*, ait Nazianzenus. Est enim Christus qui per eos docet, baptizat, absolvit. Nam Ministerium Ecclesiasticum non separatum à Spiritu Sancto, sed uno indiviso, actu divino-humano, ad unum διαπίσµα efficacissimum, non solum comitativè, sed organicè operatur. Unde unus est *Actus sacerdotis ac Spiritus Sancti*, Matth. 10: 20. 1. Cor. 4: 1. 1. Cor. 3: 9. Act. 26: 18. Luc. 10: 16. &c. Hinc sequitur, quod Ecclesiæ Ministri, ut *os Dei*, Jer. 15: 19. *Legati Christi*, 2. Cor. 5: 20. *Ministri Jesu Christi*, Rom. 15: 16. *Cooperarii Dei*, 1. Cor. 3: 9. individuo cum Deo concursu ac simultaneo actu, absolvunt, remittunt peccata, prædicant verbum Dei, administrant sacramenta, non tantum *ἰσχυρῶς*, declarativè & annunciativè; verum etiam *ἐνεργητικῶς* & effectivè, licet *ὀργανικῶς* & cooperativè.

Unde fluunt hæ conclusiones:

Concl.

Concl. 1. *Falso verbum Dei dicitur nudum & inefficax, quod exstat in Bibliis, aut prædicatur; efficax verò & internum, quod somniant sibi dari, per internas illuminationes immediatas.* Semper enim verbū Dei est efficax, siue sit in usu, siue non. Est enim Sp. Sanctus, ut per verbum, ita per sacramenta efficax & gratiam confert, tanquam per electa à Deo media. Impia ergo est vox phantastarū: *verbum externum & sacramenta, absque interno motu Spiritus Sancti, sunt imagines & boves macilentæ Pharaoni vise, Gen. 41:3.* Nam media hæc salutis, ut conjuncta Spiritu Sancto, ita semper sunt pingvia & formosa. Nam non solum monstrant & repræsentant viam fidei & salutis; verum etiam pollent divinā virtute, instructā spiritu & vitā, vi divinæ ordinationis, ad salutaria *ὑποπλέσματα* operanda. Ideo disting. inter *efficaciam verbi Dei in actu primo, & in actu secundo consideratam, siue inter efficaciam & efficientiam*; Actus primus est ipsa *δύναμις ἐνεργητικὴ* seu potentia operandi. Actus secundus est actualis operatio, quæ aliàs Græcis, ipsiq; S. Paulo *ἐνεργεῖα* dicitur, Eph. 1:19. c. 3:7. quippe qui in locis jam citatis distingvit, inter *δύναμιν τῆς Θεοῦ*, & inter *ἐνεργεῖαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ*, velut inter *actum primum & secundum*. Verbum Dei, quatenus verbum Dei est, semper & indefinenter efficax est, quoad actum primum. Unio enim verbi & Spiritus Sancti est perpetua, ut ubicunq; verbum est, ibi est & Spiritus Sanctus. Licet Actus secundo, efficaciam suam non exferat, nisi in usu legitimo. Qui *Actus secundus dupliciter accipitur, vel pro ἐνεργείᾳ & operatione, vel pro ipso effectū.* Priori modo verbum Dei lectum, prædicatum, auditum, nunquam est otiosum, sed semper operosum, Esai. 55 10. 11. posteriori verò non semper assequitur effectum, ob impedimentum penes homines. Et ita non *per se*, sed *per*

accidens fit inefficax, non potentia defectu, sed malitia motu, quo ejus operatio impeditur.

Concl. 2. Falsum quoque est, quod nuda dentur signa, macilentæ pharaonis boves, & imagines corporis & sanguinis Christi, non verò substantialia corporis & sanguinis Christi, in sacrâ cœnâ. Nam firmiter quivis, Spiritus Sancti Discipulus, credere debet ad salutem; verum corpus & sanguinem Christi, unâ cum benedicto pane & Vino, organo oris percipi, manducari ac bibi, & à Dignis & indignis; nixus verbis institutionis, accipite, edite, bibite. Distingv. inter manducationem & bibitionem sacramentalem & spirituales. Prior requirit organum corporis, videl. os, ratione acceptionis & Participationis, unde manducatio & bibitio oralis dicitur, non quoad modum, quasi hæc esca spiritualis, modo naturali, sicut cæteri cibi sumatur, sed quoad organum habito respectu, & pro objecto habet ipsam sacramenti substantiam, h. e. in, cum & sub pane, corpus Christi, & in, cum & sub vino, sanguinem Christi; Posterior spiritualis manducatio & bibitio requirit fidem, & habet pro objecto hæc verba, hoc facite in mei commemorationem. i. e. in recordationem passionis & mortis dominicæ, & applicationem beneficiorum, merito Christi sanguinolento, acquisitorum. De utrâque participes fiunt digni, de Priori, non posteriori, indigni.

*Hinc patet, quod non intelligant verba institutionis, qui negant præsentiam corporis & sanguinis Christi, sed nuda adesse ajunt signa ideò, quia faciemus hoc in ejus commemorationem. R. à positione hujus, ad negationem illius, non valet consequentia, ut è superioribus patet. Sed regerunt: ἀνάμνησις seu memoria est rerum præteritarum & absentium, in cœna sit memoria ipsius Christi, ergo in cœna est absens. R. I. Major propositio non est simpliciter & universa-
liter*

liter vera, sed falsa. Deus qui memoriam sui nominis instituit in *fab* *rob*, Gen. 28. item apud arcam fœderis, *Ec*. ubiq; est præsentissimæ. Recordationis objectum non est simpliciter corpus & sanguis Christi, sed ejus mors & passio. Differunt ergo hæc: accipite, edite sub *Pano* corpus meum, bibite sub *Vino* sanguinem meum, ab hisce: hoc facite in mei commemorationem, i. ratione naturæ, ista ad Eucharistia essentiam, hæc ad finem, fructum seu ejusdem effectum pertinent. 2. Ratione objecti, illorum Verborum objectum est panis & corpus, vinum & Sanguis Christi, sacramentaliter seu unione sacramentali unita, ita ut mediante pane corpus, & mediante vino sanguinem Christi vere, præsentem & realiter participemus, 1. Cor. 10: 16. 17. Horum verò objectum est, Christus cum omnibus beneficiis suis fide apprehendendus. Quod attinet indignos, tum non accipiunt nudum panem, aut nudum poculum, sed panem Domini, hoc est, panem cum corpore Domini, & calicem Domini, h. c. calicem cum sanguine Domini unitum. Indigni fiunt ἐνοχοι rei, non τῆ ἀρετῆ καὶ τῆ πνεύματος, sed τῆ σώματος καὶ αἱμάτων, corporis & sanguinis Christi, 1. Cor. 11: 27. 28. 29. Nota: ἐνοχ, vel construitur cum Dativo, & tum denotat pœnam seu genus supplicij, ut Matth: 5: 22. quisquis irascitur fratri suo temerè, ἐνοχ ἐστὶ τῇ κρίσει, reus erit iudicio; vel construitur cum genetivo, & tum denotat rem ipsam, vel rei ipsius violationem, ut Jacob. 2: 10. ὁ γὰρ ποτὶ πάντων ἐνοχ, reus factus est omnium: ita & hoc in loco, ubi non significat pœnam seu genus supplicij, sed ipsum objectum, circa quod, & ex quo reatus, crimen & pœna iudicij contrahitur, quod est corpus & sanguis Christi, cujus reatus causa est, indigna manducatio corporis cum pane, & indigna bibitio Sanguinis cum vino. Ergo indigni in Cœnæ Dominicæ usu, corpus & sanguinem Christi, ore corporis, manducant & bibunt, quia

eden-

edendo & bibendo rei corporis & sanguinis Christi fiunt. Præterea: Judas accepit corpus & sanguinem Christi, in sacrâ synaxi, Judas fuit indignus, ergo indigni accipiunt corpus & sanguinem Christi, in sacrâ Synaxi, Matth. 26: 26. Mar. 14: 24. Luc. 22: 14: 15. &c, Judas fuit Proditor, Hypocrita, & fur, ideo indignus. Hinc vox enthusiastæ nulla: Si indigni percipiant corpus & sanguinem Christi in sacrâ cœnâ, tum acciperent Spiritum Sanctum, & alia beneficia spiritualia. Resp. Disting. inter præsentiam corporis & sanguinis Christi, veram ac realem, quoad ipsam substantiam, atq; gratiosum ac salutarem ejus fructum ac usum. Priorem verè habent indigni, posteriori carent ob infidelitatem. λόγος εὐσέπης & semper est ζωοποιός, Joh: 6: 54. actu primo & per se, sed actu secundo & per accidens impenitentes, propriâ culpâ, actum vivificandi impediunt. Hinc canit Ecclesia: Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vite vel interitus. Mors est malis, vita bonis, vide parit sumtionis, quam sit dispar exitus.

hiam illud.

Concl. 3. Falsò ac vitiosè confunditur ipsa justitia fide imputata, cum justitiâ Dei essentiali, & justitiâ inhesivâ. Minister enim Ecclesiæ remittens loco Dei peccata, non infundit, confitenti justitiam Dei essentialem, nec aliquam qualitatem, verum absolvit pœnitentem peccatorem à peccatis, pronunciando eum justum coram Deo, fiduciali meriti Christi imputatione, 2. Cor. 5: 20. 21. & applicatione, Joh. 1: 12. justificamur ergo

1. Non justitiâ Dei essentiali, quæ est ignis consumens, damnans potius quàm justificans. Venit Christus in carnem, 1. Joh. 4: 2. nempe propriam filio Dei personaliter unitam; in mysticam verò, nempe fideles, non essentiali justitiâ, sed gratiosa unionem, quæ est fructus justificationis imputatæ, Gal. 2: 20. Et habitat in nobis spiritus Dei Rom. 8: 9. 10. 11. neq; essentiali justiti-

justitiâ, verum gratiosa in habitatione & spirituali conjugio, Hof. 2: 19. 20. Eph. 5: 32. & quoque est fructus justitiæ imputatæ, Gal. 3: 2.

2. Neq; justitiâ inbescivâ, quodam ut bono opere; Sed justificamur.

3. Perfectissimâ, tum activâ tum passivâ, obedientiâ, ac sanctissimo merito Domini nostri Jesu Christi, nobis verâ ac salvificâ fide, seu ejusdem apprehensione, applicatâ, ac imputatâ, Rom. 3: 20. 24. 27. 28. Esa. 45: 24. 25. 1. Cor. 1: 30. consistit ergo justificatio nostra coram Deo, in remissione seu non imputatione Peccatorum, & imputatione justitiæ Christi, Psal. 32: 1. 2. Rom. 4: 5. 6. 7. 8. cap. 3: 25. cap. 5: 19. 2. Cor. 5: 19. 21. Phil. 3: 9. Hæc duo non differunt τὸ εἶναι, sed duntaxat τὸ λογῆσθαι; imputatio enim justitiæ Christi materialiter est ipsa remissio peccatorum, & remissio peccatorum est ipsa justitiæ Christi imputatio, utraq; vox totam justificationis naturam exprimit. Est unus actus imputationis, at modus geminus, συνεπιδικε & διενδικε, consistens in imputatione justitiæ alienæ, & non imputatione iniquitatis propriæ: uterq; reale Dei judicium importat.

Ut ita justificatio nostra formaliter nihil aliud sit, quàm peccati nostri in Christum, & justitiæ Christi in nos translatio, per imputationem, Rom. 4. &c. Et hæc justitiâ nec potest intendi nec remitti, sed est dependens à merito Christi, ut perfectissimo ita & ipsa perfectissima. Perfectè remittuntur peccata omnia, ut non opus sit satisfactione, pro peccato nec originali nec actuali, propriâ. 1. Joh. 1: 7. Rom. 8: 1. ut hinc homo fide salvificâ justificatus, de suâ justificatione, gratiâ Dei ac salute eternâ certus esse possit ac debeat. Rom. 8: 15. 16. &c. 1. Joh. 5: 10. 1. Cor. 2: 12. 2. Cor. 1: 21. 22. &c. &c.

Effecta justificationis sunt 1. Cum Deo unio, Joh. 15: 4. 5. 6. cap. 14: 23. 2. inhabitatio Christi, Gal. 2: 20. & Spiritus Sancti,

filii, Rom: 8: 9, 10. 11. 3. *Filialis adoptio*, Rom: 8. 14. &c. 4. *Conscientia tranquillatio*, Rom: 5: 1. 2. 5. *Procul exauditio*, Rom: 8: 32, Jac: 1: 5. 6. 7. 6. *A lege, non dirigente, sed cogente & execrante, liberatio*; sumus enim non sub lege, sed in lege, Aug. Gal: 3: 13. 14. cap. 4. 4. 5. 7. *Sanctificatio*, Rom: 6: 22. 8. *De spe vite eterne gloriatio*, Rom: 5: 2. Et hi fructus & effectus, admittentes gradus intensioris & remissionis, Apocal: 22. 11. Colos: 1. 10. Ephes: 4. 15. 2. Pet: 3. 18. non sunt confundendi cum ipsa iustitia imputata, quæ consistit in puncto & indivisibili actu justificationis, & peccatorum perfecta remissione, Epes: 1. 7. Col: 1. 14. Heb: 10. 14. Ps: 89: 35. Esa: 54: 10.

4. *Veram pietatem fovet*. Quæ non peccat in excessu, tendendo ad pietatem phantasticam & enthusiasticam, Colos: 2: 16. 18: 19. 20. 21. 22. 23. Eph: 5: 26. nec in defectu ad securitatem mundanam, Eccl: 11: 9. 10. Rom: 13: 14. Sedit in medio turissimus, Præstando Deo ac proximo, imò sibi ipsi debitum suum officium, juxta verbi Dei contentum.

11. *Datur quoq; veritas, quæ non est secundum hanc pietatem fidei*, ut liberales artes; quæ non contrariantur veritati Theologicæ, sed subordinantur. Quia verum semper consonat vero, nec contrariari possunt sibi invicem, quæ in scripturâ revelata sunt, & quæ in naturâ. cum utriusq; veritatis Autor sit Deus, à quo omne Donum bonum ac perfectum, & cujus omnia opera sunt bona, Jac: 1: 17. magna est ergo impietas, vocare Philosophiam, studium linguarum, gradus & honores Academicos, à Deo sanctificatos, à Majestate roboratos, sordes, inquinamenta, & res nullius momenti. Licet respectivè ad hæmiapherium superius, non sunt in tanto pretio, ut veritas secundum pietatem; interim absolutè in se, suâ naturâ, ac debito usu, insignia sunt dona Dei, magno labore & sudore acquirenda, ac super omnes divitiarum maximi aestimanda. Hoc νόημα, ita deductum, observandum contra Pontificios, Calvinianos, Enthusiastas, Labadistas, reliquosq; fanaticos spiritus. Si sint corrigibiles, redeant ad mentem incoliorem, sin minus portent proprium judicium, quicumq; sint, Gal: 5: 10. Deus paci conterat satanam sub pedibus nostris velociter! Rom: 16: 20.